

"Âsâra bakıp, gaibâne muamele sûretinde, saltanat-ı Rububiyetin mehâsinine temâşâger makamında kendilerini gördüklerinden, tekbir ve tesbih vazifesini eda edip 'Allahu ekber' dediler." İzah eder misiniz?

[On Birinci Söz'de](#) üç konu işlenmektedir. Bunlardan birisi de **"hakikat-ı salâtın rumuzu"**dur.

Namazın sûreti, namaz boyunca bedenimizin aldığı muhtelif şekiller, yaptığımız farklı hareketlerdir. Bu sûretin bir de hakikati vardır. Ellerimizi açmamızın sûreti malumdur, hakikati ise Rabbimizden bir şeyler istemektir. İşte bunun gibi namazın tümünün de bir hakikati vardır. Bu Söz'de namaz kılanların şahsında **"namazın hakikati"** anlatılır.

Bu hakikate ne kadar yaklaşabilirsek, namazımız da o ölçüde mükemmelleşir. Ancak, şurası unutulmamalıdır:

Namaz kılmak, Rabbimizin dergâhında kulluğumuzu ilan etmemiz için yapılan bir davete icabettir. Bu davete kulak veren ve namaz kılan bir kul, namazın şartlarını yerine getirdiği ve namazı bozan şeylerden uzak kaldığı takdirde namazı, inşallah makbuldür ve namaz kılmama suçundan kurtulmuş demektir. Namazını, kâmil manasıyla eda edemediği takdirde, bir mesuliyeti yoktur, fakat kazancının az olması noktasında bir zarara uğradığı da muhakkaktır.

Üstad'ın şu ifadeleri bizim için büyük bir teselli kaynağıdır:

"Sakın deme: 'Benim namazım nerede, şu hakikat-ı namaz nerede?' Zira bir hurma çekirdeği, bir hurma ağacı gibi, kendi ağacını tavsif eder. Fark yalnız icmal ve tafsil ile olduğu gibi; senin ve benim gibi bir âminin -velev hissetmezse- namazı, büyük bir velinin namazı gibi şu nurdan bir hissesi var, şu hakikattan bir sırrı vardır -velev şuurun taalluk etmezse-. Fakat derecata göre inkişaf ve tenevvürü ayrı ayrıdır. Nasıl bir hurma çekirdeğinden, tâ mükemmel bir hurma ağacına kadar ne kadar meratib bulunur. Öyle de: Namazın derecatında da daha fazla meratib bulunabilir. Fakat bütün o meratibde, o hakikat-ı nuraniyenin esası bulunur."(1)

"Saltanat-ı Rububiyetin mehasinini temaşa" denilince, Fatiha Sûresinde geçen **"Rabbü'l-âlemîn"** ismi hatıra gelir. Bütün âlemleri Allah terbiye etmiştir,

---

O'ndan başka Rab yoktur. İşte bu bir **“rububiyet saltanatıdır.”**

Semadaki yıldızları o terbiye etiği gibi, yerdeki çiçekleri de o terbiye etmiştir. Bütün gözleri görecek şekilde terbiye eden ve bütün ruhlara görme sıfatı veren ancak O'dur. Bu ruhların ve bu gözlerin bir kısmını başkalarının terbiye ettiği düşünülemez.

İşte namaz kılan kişi **“Elhamdü lillahi Rabbi'l-âlemîn”** derken bu mânayı icmalî olarak düşünür. İlâhî terbiye üzerinde daha önceleri yapmış olduğu tefekkürler, bu âyeti okuduğunda onun ruhunda ayrı bir kemal olarak kendini gösterir. Ancak, bu mananın namaz içinde tafsilatlı olarak düşünülmesi **“vesvese”** sayılmıştır. Yani, dilimiz **“Rabbü'l-âlemîn”** derken aklımız da sadece bu terbiye fiili düşünülecektir.

Sûrenin devamında, dilimiz sırat-ı müstakime hidayet isterken, aklımız hâlâ **Rabbü'l-âlemîn** ismini düşünmekle meşgul ise, bu hâl, arz ettiğimiz gibi **“vesvese”** olarak kabul edilmiştir.

Bu meselenin **“tekbirle”** alâkası üzerinde de kısaca duralım:

İnsan gerek kendi nefsinde, gerek onu kuşatan şu uçsuz bucaksız âlemde icra edilen terbiye fiillerinin hem azametini, hem de inceliklerini idrakten aciz olduğunu **“tesbih ve tekbir”** getirmekle ilan etmiş olur.

İnsanın biri gaibâne diğeri hâzırâne olmak üzere iki nevi ubudiyeti vardır. Bu konuda Üstadımız'ın izahlarından bazı bölümler nakledeyim: .

“İşte insan, şu kâinata geldikten sonra iki cihetle ubudiyeti var. Bir ciheti, gaibâne bir surette bir ubudiyeti, bir tefekkürü var. Diğeri, hâzırâne muhataba suretinde bir ubudiyeti, bir münacatı vardır.”

“Birinci vecih şudur ki; kâinatta görünen saltanat-ı Rububiyeti, itaatkârâne tasdik edip kemalâtına ve mehasinine hayretkârâne nezaretidir.”

“Sonra, esma-i kudsiye-i İlahiyenin nukuşlarından ibaret olan bedî sanatları, birbirinin nazar-ı ibretlerine gösterip dellâllık ve ilancılıktır.”

(...)

“İkinci vecih huzur ve hitap makamıdır ki, eserden müessire geçer. Görür ki, bir Sâni-i Zülcelal, kendi sanatının mucizeleriyle kendini tanıttirmek ve bildirmek ister. O da iman ile marifet ile mukabele eder.”

“Sonra görür ki bir Rabb-i Rahim, rahmetinin güzel meyveleriyle kendini sevdirmek ister. O da O'na hasr-ı muhabbetle, tahsis-i taabbüdle kendini O'na sevdirebilir. ...”(2)

Bu ubudiyet görevinin yapılmasında ana hatlarıyla şöyle bir sıra takib edilmiş oluyor.

- İnsan ilk öce bir esere bakar ve o eseri Allah hesabına tefekkür eder.
- Bu tefekkürde rububiyetin mehasinini ve güzelliğini temaşa eder.
- Kâinatın her köşesinde bu rububiyetin hâkim olduğunu görerek rububiyetin saltanatını hayretle tefekkür eder.
- Ve daha sonra da bu saltanat-ı rububiyetin güzelliği ve kusursuzluğu karşısında **“Allahu Ekber”** diyerek tekbir ve tesbih vazifesini eda eder.

Yani her mahlûkun:

- Yoktan icad edilmesine,
- Rızkının mükemmel verilmesine,
- Hâlden hâle sokulmasına,
- Kemal bulması için sevk edilmesine,
- Ona hayat verilmesine,
- Farklı cihazlar ve aletlerle teçhiz edilmesine,
- Mükemmel vazifelerde çalıştırılmasına,
- Hayat şartlarının ona öğretilmesine...ve bunlar gibi rububiyetin diğer tecellilerine bakar.

Sonra, bu rububiyetin her tarafı kuşatmış olan haşmetli saltanatını temaşa eder.

İşte insan bu temaşadan sonra, bu rububiyetin bu haşmetli saltanatı karşısında hayret ve tazim ile eğilerek **“Allahü Ekber”** der, tekbir ve tenzih vazifesini eda eder.

Bu sorunun cevabına Üstadımızın **“tekbir”** hakkında On Altı’ncı Söz’de geçen şu dersiyle son verelim: **Tekbir, “...Mârifetimiz haricindeki kemâlât-ı kibriyâsının mücmel bir ünvânıdır.”** Yani, biz Allah’ın sonsuz kemalini idrakten aciz olduğumuzu bu kelimelerle ifade ederiz.

Dipnotlar:

- (1) [Sözler, Yirmi Birinci Söz, Birinci Makam.](#)
- (2) [age., Yirmi Üçüncü Söz, İkinci Mebhas.](#)